

Ekonomisk ojämlikhet – ett hinder för demokrati?

En fallstudie om inkomstskillnader och demokratisk
legitimitet i Kenya

Abstract

Kenya is a country with great differences between rich and poor. While almost half of the population in Kenya is living below the poverty line, the country in the early 1990's began to democratize, with support by the people. This thesis' aim is to examine income inequality and democratic legitimacy in Kenya. I will carry out a case study in which two theories about consequences of income inequality will be tested on the Kenyan empirics. By doing so, I wish to answer the question of how the income gap influences the democratic legitimacy in Kenya. Concentrating on the population's attitudes towards democratic rule and their political participation, I found that income inequality in Kenya tends to contribute to low levels of political participation. Some empirics indicate that people are becoming more negative towards the democratic rule because of the asymmetric income dispersion. However, a clear picture of whether the income inequality affects the population's attitudes is not provided. The conclusion drawn is therefore that income inequality in Kenya influence the democratic legitimacy negatively by lowering the political participation, but not as strongly by influencing the population's attitudes. The thesis' material mostly consists of surveys, articles and reports of various kinds.

Keywords: income inequality, democratic legitimacy, Kenya, political participation, attitudes

Word count: 9655

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
2	Syfte och Frågeställningar	6
3	Disposition	7
4	Centrala begrepp	8
4.1	Inkomstskillnader	8
4.2	Legitimitet	9
5	Kenyas väg mot demokrati	10
6	Material och Källor	12
7	Metod	13
7.1	Formen för uppsatsen och fallstudier som metod	13
7.2	Metodprocessen	13
7.3	Validitet	14
7.4	Reliabilitet och Intersubjektivitet	15
8	Teori	16
8.1	Teori 1– Inkomstskillnader och synen på demokrati	16
8.2	Teori 2 – Inkomstskillnader och politiskt deltagande	17
9	Empiri	19
9.1	Kenyas inkomstfördelning	19
9.1.1	Inkomstskillnaderna idag och förändringen över tid	19
9.1.2	Geografisk ojämlikhet	21
9.2	Attityder till demokratin	22
9.2.1	Nationella tendenser i attityder till demokrati	23
9.2.2	Regionala attityder till demokrati	23
9.3	Politiskt deltagande	24
9.3.1	Politisk medvetenhet	24
9.3.2	Politiskt deltagande	24

9.3.3	Valdeltagande	25
10	Analys.....	27
10.1	Inkomstskillnadernas konsekvenser för attityder till demokrati	27
10.2	Inkomstskillnadernas konsekvenser för politiskt deltagande.....	29
10.3	Inkomstskillnadernas konsekvenser för den demokratiska legitimiteten.....	31
11	Slutsats och Diskussion.....	33
12	Referenser	35

1 Inledning

Klyftan mellan rika och fattiga inom länder har sedan länge varit föremål för diskussion. Skillnaderna i välstånd tar sig uttryck i människors olika förutsättningar till sådant som tillgång till utbildning och hälsa, men inte minst tillgång till politisk makt. En relativt vanlig uppfattning bland forskare är nämligen att ekonomisk ojämlikhet är sammankopplat med politisk ojämlikhet. Även om nyare studier visar att inkomstskillnader inte har någon signifikant betydelse för landets möjlighet till demokratisering, så kvarstår frågor kring hur inkomstskillnader på olika sätt kan ha betydelse för demokratins kvalitet och stabilitet (Houle, 2009).

Generellt är inkomstfördelningen mer skev i länder i Syd än i Nord. Kenya är ett land där både inkomstfördelningen och demokratin är problematisk. Inkomstskillnaderna i Kenya är mycket stora och landet innehar plats 53 i rankningen av världens länder i ojämlikhet (CIA, 2009a). Idag kontrollerar den rikaste tiondelen av befolkningen nästan 40 % av landets tillgångar och den fattigaste tiondelen endast omkring 2 % (Utrikespolitiska Institutet, 2009). Inkomstskillnaderna är också stora mellan landets regioner (Society for International Development, 2004 s.4). Efter en lång tid av enpartistyre hölls Kenyas första flerpartival år 1992. Totalt har fyra presidentval hållits, men med varierande demokratisk kvalitet. Valdeltagandet i landet har också skiftat och deltagandet skiljer sig mycket åt regionerna emellan. Kenyas valdeltagande var år 2001 lägre än genomsnittet i både Afrika och världen i stort. Därtill visar opinionsundersökningar att befolkningens tilltro till landets demokrati har försvagats på senare tid (Carr, Gratschew et al, 2006 s.80-82, Afrobarometer, 2009 s.9). Med bakgrund av detta frågar jag mig hur förankrad demokratin är i landet och vad detta betyder för den demokratiska legitimiteten?

Målet med uppsatsen är att studera huruvida Kenyas inkomstskillnader påverkar den demokratiska legitimiteten. Mer specifikt vill jag söka svar på om och hur inkomstskillnaderna ger följder för kenyanernas attityder till demokrati och deras politiska deltagande. De två indikatorerna på demokratisk legitimitet har valts ut då jag finner dem vara vitala och relevanta i samband med inkomstskillnader. En djupare motivering av indikatorerna presenteras senare.

Metoden för uppsatsen är en teoriprovande fallstudie. Teorierna i fokus behandlar relationen mellan inkomstskillnader och attityder till demokrati och politiskt deltagande. Genom att pröva dem på det empiriska underlaget om Kenya vill jag besvara frågan om inkomstskillnadernas konsekvenser. Opinionsundersökningar, artiklar, böcker och rapporter utgör det mesta av materialet för empiri och teori. Då det är inkomstskillnadernas relation till den demokratiska legitimiteten jag är intresserad av, kommer jag främst studera tiden från det att Kenya höll sitt första flerpartival 1992.

2 Syfte och Frågeställningar

Syftet med uppsatsen är alltså att undersöka hur Kenyas inkomstskillnader påverkar landets demokratiska legitimitet. Många av de länder i världen som har stora inkomstklyftor har även en bristfällig demokrati (Freedom House, 2009a, CIA, 2009a). Detta innebär att betydelsen av och för demokratin ofta diskuteras i samband med inkomstskillnader. Vissa menar att en asymmetrisk inkomstfördelning får effekter på människors politiska uppfattningar och agerande (Anderson och Singer, 2008, Dryzek och Goodin, 1980). Det gör mig nyfiken på att studera inkomstfördelningen i relation till demokratisk legitimitet, med avseende på politiskt deltagande och attityder. Demokratisk legitimitet är också avgörande för den demokratiska stabiliteten och kvalitén, varför det är än viktigare att studera hur inkomstfördelningen påverkar den (Diamond, 1999 s.168). I uppsatsen kommer inte någon större vikt att läggas vid orsakerna till inkomstskillnaderna.

Mitt val av fall grundar sig i landets relevans utifrån uppsatsens problemområde, inkomstskillnader (Svensson och Teorell, 2007 s.222). Jag finner det också intressant att studera Kenyas demokratiska legitimitet med anledning av den bild av landet som målades upp i inledningen. Befolkningens minskade tilltro till den demokratiska ledningen och de provinsiella skillnaderna i politiskt deltagande gör mig nyfiken på att studera om detta hänger samman med landets inkomstskillnader. Kenya är också spännande att studera då det länge har ansetts vara ett lyckosamt land, politiskt och ekonomiskt, i relation till regionens övriga länder (Amadi, 2008). Samtidigt är Kenyas demokrati på olika sätt bristfällig. Visar det sig att landets inkomstskillnader påverkar den demokratiska legitimiteten på ett negativt sätt, kan det få konsekvenser för den redan labila demokratin. Genom att utföra en kvalitativ fallstudie tror jag mig kunna öka förståelsen för sambandet mellan inkomstskillnader och demokrati.

Huvudfrågeställningen:

- Hur påverkar Kenyas inkomstskillnader den demokratiska legitimiteten?

Underfrågor:

- Påverkar Kenyas inkomstskillnader befolkningens attityder till demokrati?
- Påverkar Kenyas inkomstskillnader befolkningens politiska deltagande?

3 Disposition

Uppsatsen inleds med en definition och redogörelse av två centrala begrepp, inkomstskillnader och legitimitet, i syfte att klargöra hur jag avser använda dem. Därefter presenteras en bakgrund av Kenyas väg mot demokrati, för att ge en nödvändig förståelse om den demokratiska situationen i Kenya och framväxandet av det nuvarande politiska systemet. I kapitlet efter diskuteras uppsatsens material och källor. Sedan följer en redogörelse av uppsatsens metod. Jag kommer att beskriva det valda tillvägagångssättet för att besvara frågorna, liksom diskutera fallstudien som metod. Efter det beskrivs uppsatsens teorier, vilka behandlar inkomstskillnaders påverkan på attityder till demokrati och på politiskt deltagande. Kapitlet därefter behandlar empirin med avseende på Kenyas inkomstfördelning, befolkningens attityder till demokrati samt befolkningens politiska deltagande. Utifrån den framtagna empirin prövas sedan teorierna i en analys. Avslutningsvis presenteras en slutsats där uppsatsen avrundas och frågeställningarna besvaras.

4 Centrala begrepp

För att underlätta för läsaren har jag valt att definiera och utveckla innebörden av två för uppsatsen centrala begrepp, inkomstfördelning och legitimitet. Jag kommer även att redogöra för hur jag i uppsatsen ämnar undersöka demokratisk legitimitet.

4.1 Inkomstskillnader

Inkomstfördelning är ett vanligt mått på ekonomisk ojämlikhet. Skillnader i inkomst är kanske den tydligaste och samtidigt mest omdiskuterade formen av ojämlikhet (Munga och Wambugu, 2009 s.13). Mätningen av inkomstskillnader kan nämligen vara problematisk. Det vanligaste sättet att redovisa länders inkomstfördelning på är genom det s.k. Gini-indexet. Länder kan ha s.k. gini-koefficienter mellan 0 och 1, där 0 är en totalt jämlik fördelning av landets inkomster och 1 är en totalt ojämlik fördelning (de rikaste kontrollerar alla inkomster). Medelvärdet och medianen för världens länder ligger på omkring 0.39, efter egen uträkning. Notera dock att endast 134 av världens länder finns med i den statistiken (CIA, 2009a).

Mätningen visar främst på inkomstklyftan mellan de rikaste och fattigaste i landet och baseras på hushållsinkomster. Hushållsinkomsten är den totala inkomsten av alla medlemmar i hushållet. För att få fram inkomstklyftan delas vanligen populationen in i tio eller fem delar utifrån deras inkomster, vilket gör det möjligt att jämföra den fattigaste tiondelens (eller femtedelens) inkomster med den rikaste (Society for International Development, 2004 s.2).

Tillförlitligheten i detta mått kan dock ifrågasättas. Då mätningarna baseras på hushållens medlemmars egna redogörelser för sina inkomster kan statistiken, oavsiktligt eller avsiktligt, bli något skev (Central Bureau of Statistics, 2002 s.50). Vissa menar också att skillnader i konsumtionsutgifter mellan hushåll, av olika skäl, är ett lämpligare mått på skillnader i välfärd än vad inkomster är (Munga och Wambugu, 2009 s.13-17). Samtidigt används hushållsinkomstmåttet frekvent inom den statsvetenskapliga forskningen och uppfattas därmed som giltigt och användbart för att dra slutsatser. Vidare baserar sig uppsatsens teorier på mätning av ekonomisk ojämlikhet som hushållsinkomster, varför även jag kommer att använda måttet.

4.2 Legitimitet

Att ett politiskt system eller en makthavare är legitim betyder att den har stöd av sin befolkning. Legitimiteten är avgörande för att samarbetet mellan makthavaren och folket ska fungera utan att makthavaren behöver utöva förtryck. Utan befolkningens stöd är makthavaren tvungen att ägna sin tid åt att bibehålla makten snarare än åt att bedriva politik (Beetham, 1991 s.28).

Det finns många faktorer som bidrar till legitimitet. Enligt David Beetham (1991 s.12-13) kommer legitimitet framför allt av; att förvärvandet och utövandet av makten sker på ett legalt giltigt sätt, att reglerna för maktrelationerna inom det politiska systemet stämmer överens med det berörda samhällets uppfattningar och värderingar samt att befolkningen agerar på ett sätt som bekräftar att ett visst samtycke till makten råder. Det sistnämnda tyder på att legitimitet inte enbart kommer av människors uppfattning om det politiska systemets fördelaktighet, utan även av att människor deltar i politiken. Vidare menar demokratiförfattaren Larry Diamond (1999 s.169-171) att demokratisk legitimitet troligare uppstår om landets medborgare själva får en personlig upplevelse av demokrati, vilket i sin tur gör politiskt deltagande till ett än viktigare element.

Utifrån Beetham och Diamonds resonemang om legitimitet har jag valt att använda mig av två indikatorer på demokratisk legitimitet, vilka kommer att undersökas i Kenyas kontext. Indikatorerna är: befolkningens *attityder till det demokratiska maktutövandet* och *befolkningens politiska deltagande*. De två indikatorerna på legitimitet är inte allomfattande, men relevanta för uppsatsen då många teorier berör dem i samband med inkomstskillnader. Jag hade i uppsatsens inledningsskede även tänkt studera den kenyanska befolkningens värderingar överlag, då det finns teorier som hävdar att även värderingar påverkar stödet för demokrati och kan vara en konsekvens av inkomstskillnader i ett land. På grund av bristfällig materialtillgång var jag dock tvungen att lämna det spåret i uppsatsen därhän.

5 Kenyas väg mot demokrati

För att kunna analysera den demokratiska legitimiteten i Kenya med avseende på indikatorerna politiskt deltagande och attityder till demokrati, är det viktigt att ha förståelse för landets politiska bakgrund. Jag kommer därför översiktligt redogöra för historiken, från Kenyas självständighet år 1963 till idag.

Kenyas politiska liv efter självständigheten saknade länge någon tillstymmelse till demokrati. Det första fria valet hölls inte förrän 1992, även om dess substans inte var särskilt fri. Valet var en konsekvens av interna och externa påtryckningar på Kenyas auktoritära regim att överge makten (Oscår, 1997 s.12-15).

Partiet som till stor del har dominerat politiken sedan självständigheten är KANU (Kenya African National Union). Starka ledare har varit karaktäriserande för partiet, vilka på olika sätt har lyckats anpassa konstitutionen efter egen vilja. Det har kommit att betyda att de politiska ledarna i Kenya, även efter introduktionen av de fria valen, har haft en tämligen stor autonomi och handlingsutrymme (Ibid. 1997). Kontroll av befolkningen genom övervakning av oliktankare har också utmärkt de styrande i Kenya. KANU är sprunget ur landets största etniska grupp, kikuyu, vilket ofta har inneburit en politisk favorisering av ovan nämnda grupp (Ibid. s.2). Jomo Kenyatta, landets namngivare, var KANU:s första politiska ledare och blev en president som främst handlade i syfte av att bibehålla makten. Genom att exempelvis skära av oppositionens tillgång till statens resurser, såg Kenyatta till att inga rivaler kunde bedriva ett effektivt motstånd (Ibid. s.4-9). Kenyatta ändrade också konstitutionen till att förbjuda alla andra partier och Kenya kom att bli en enpartistat tills år 1991.

Efter Kenyattas bortgång 1978 kom Daniel arap Moi till makten, genom ett val, som var allt annat än hederligt. Precis som sin föregångare, använde sig Moi av manipulation och trakasserier. Moi tillhörde den etniska gruppen kalenjin, men sökte ett brett stöd bland befolkningen genom att lova dem olika förmåner. I verkligheten fördelades emellertid resurserna mycket ojämnt och till fördel för trogna anhängare av presidenten (Ibid. s.11-12). Under Moisis tid vid makten etsade sig de etniska spänningarna inom politiska sfären fast och än idag är de högst påtagliga (Ibid. s.14, Karlsson och Sjögren, 2007 s.29).

Det som kom att hota Moisis position vid makten var den ekonomiska nedgången i samband med 80-talets oljekris och att bristen på legitimitet från folket växte. Trots att regeringen försökte slå tillbaka, kapitulerade de till sist för den växande pressen från den inhemska opinionen och biståndsgivarna, och tvingades införa ett flerpartisystem (Ibid. s.12-15). År 1991 var således konstitutionen annullerad och registrering av politiska partier tilläts. Den nya konstitutionen var dock mycket lik den tidigare och trakasserier av politiska motståndare kunde därför fortsätta (Ibid. s.16). Skapandet av en ny konstitution

har involverat civilt deltagande i olika former, men det var inte förrän 2005 som det slutgiltiga utkastet lades fram till folkomröstning. Förslaget ratades då i folkomröstningen där endast drygt hälften av den kenyanska befolkningen röstade (Freedom House, 2005, The Steadman Group, 2006 s.56).

Statens begränsade resurser betydde att politiska ideologier var relativt frånvarande i den nya politiska mångfalden. Istället kom den politiska debatten mestadels att handla om vilken grupp som skulle få tillgång till resurserna och de politiska skiljelinjerna fortsatte således att dras mellan etniska grupper (Oscar, 1997 s.17). I det första fria valet 1992 hamnade KANU alltså i majoritet, sedan de lyckades utnyttja valsystelet och stod mot en opposition som både var delad och saknade nödvändiga resurser (Ibid. s.18). Flerpartisystelet var och är också skört då politikerna inte alltför sällan byter partier och politisk lojalitet kan bli köpt (Utrikespolitiska Institutet, 2009). Till följd av den omfattande korruptionen under Moisi styre hade Kenya allvarliga ekonomiska problem under stora delar av 90-talet. Den årliga tillväxten omkring tusenårsskiftet var också extremt låg (Ibid.).

I 2002 års val förlorade Moisi:s KANU sin regeringsposition. Det vinnande partiet var en oppositionsallians (NARC) från vilken Mwai Kibaki blev president och har varit så alltsedan dess, om än med olika partikonstellationer (Freedom House 2002, Utrikespolitiska Institutet, 2009). Förhoppningarna på en reell demokratisering steg i samband med valet och år 2003 ändrade Freedom House Kenyas frihetsstatus från *Not Free* till *Partly Free*, vilket indikerar på demokratiska förbättringar (Freedom House, 2003).

Sedan år 2002 har civila och politiska fri- och rättigheter överlag förbättrats och ansträngningar har gjorts för att ta itu med bristfälligheten i den demokratiska processen (Freedom House, 2005). Kibakis regering har bland annat tagit initiativ för att öka friheten för aktörer som NGO:s, politiska partier och media. Regeringen utlovade även insatser för att få igång den svaga ekonomin, vilka kom att ge resultat. År 2006 låg tillväxten i landet på nära 6 %, vilket dock medföljde en hög inflation. Ekonomin kom att fortsätta vara tämligen god fram till år 2008 (Utrikespolitiska Institutet, 2009). Samtidigt ifrågasätts regeringens engagemang i att driva reformerna för ökad demokrati då korruptionen såväl som de politiska spänningarna fortfarande är stora i landet (Freedom House, 2006). Dessa spänningar och demokratins brister synliggjordes än mer i samband med Kenyas förra val år 2007. Frågan restes om valfusk sedan Kibaki hade vunnit endast marginellt över oppositionsledaren Raila Odinga. Europeiska valobservatörer rapporterade även om oegentligheter och menade att rösträkningen inte höll internationell standard (Utrikespolitiska Institutet, 2009). Det etniskt kopplade våldet som följde efter valet är ytterligare ett tecken på brister i regimens bedrivning av en jämlik politik som inte favoriserar vissa grupper (Karlsson and Sjögren, 2007 s.29). Kenyas frihetsstatus för år 2009 är alltså *Partly Free* (Freedom House, 2009b).

6 Material och Källor

Uppsatsens material består av litteratur, artiklar, opinionsundersökningar och andra typer av publikationer. Då jag sökt få en så heltäckande empiri som möjligt, har informationen inhämtats från ett stort antal källor. Kenya är ett relativt stort land som länge har intresserat författare, analytiker och statsvetare, varför information om landet varit förhållandevis lättillgänglig. Samtidigt har en omfattande och innehållsrik information om just inkomstfördelningen, attityder och politiskt deltagande varit svårtillgänglig.

Att förhålla sig kritisk till sina källor är väldigt viktigt för tillförlitligheten i studier med omfattande empiri (Svensson och Teorell, 2007 s.104). Två källkritiska principer som här är särskilt relevanta att diskutera är tendenslöshet och oberoende. Uppgifter om Kenyas inkomstskillnader har ofta varit motstridiga. För att försäkra materialets tendenslöshet, det vill säga sanningsenlighet, har källorna värderats mot varandra. Då jag inte funnit någon av dem mer trovärdig än de andra, har jag valt att inte ta en särskild ståndpunkt i frågan. Vidare har många av de källor, från vilka jag har hämtat statistik, i sin tur använt sig av statistik från andra. Att källorna således inte är oberoende av varandra, kan minska dess trovärdighet (Ibid. s.106). Jag har emellertid i så stor utsträckning som möjligt använt mig av statistik från grundkällan.

Då uppsatsens empiri uteslutande består av sekundärmaterial, som i regel anses vara mindre pålitligt än primärmaterial, har granskningen av källorna varit desto viktigare (Ibid. s.106).

7 Metod

I detta avsnitt kommer metoden för uppsatsen beskrivas och de metodologiska övervägandena som har gjorts kommer att beskrivas. Jag kommer också att skildra metodprocessen för att tydliggöra hur jag ämnar besvara frågeställningen.

7.1 Formen för uppsatsen och fallstudier som metod

Formen för uppsatsen är en fallstudie. Undersökningen är *intensiv*, då endast ett fall studeras med ambitionen att kunna bidra med mer djuplodande kunskap om ämnet, än vad som hade varit möjligt vid en kvantitativ undersökning med många fall (Gerring, 2007 s.49). Uppsatsen har ett effektanalytiskt fokus, vilket innebär att jag intresserar mig för effekterna av inkomstfördelningen i landet snarare än orsakerna till den (Svensson och Teorell, 2007 s.27).

Att öka förståelsen för ämnen är ett vanligt kännetecken för kvalitativa studier (Gerring, 2007 s.48-49). Min förhoppning är att den kvalitativa fallstudien ska frambära nya insikter och öka förståelsen för inkomstskillnaders påverkan på demokrati genom studiet av Kenya. Jag menar att fallstudier av inkomstfördelningars konsekvenser behövs, då de flesta tidigare studier inom området är kvantitativa. Många av de teorier och litteratur som finns i ämnet är därav också baserade på kvantitativa mätningar. Fallstudien är en lämplig metod för uppsatsen, då den innebär en ingående undersökning, vilken kan kasta ett större ljus på de mellanliggande faktorerna som gör att det kan finnas ett samband mellan inkomstskillnader och demokratisk legitimitet (Ibid. s.44-45). Då uppsatsens frågeställning är *hur* inkomstskillnader påverkar den demokratiska legitimiteten, är det viktigt att identifiera de mekanismer som gör att en eventuell påverkan förekommer.

7.2 Metodprocessen

Jag ämnar pröva två teorier på fallet Kenya. Teorierna behandlar konsekvenser av inkomstskillnader, på attityder till demokrati och på politiskt deltagande. Genom att studera materialet om Kenyas inkomstskillnader och demokratiska uttryck, ska jag försöka se om teorierna får stöd eller inte och besvara uppsatsens frågeställningar. Jag kommer därför att försöka utläsa hur kenyanernas politiska deltagande och attityder till demokrati har sett ut över tid och om det

sammanfaller med en förändring av landets inkomstskillnader. Jag kommer även att försöka observera om attityderna till demokrati skiljer sig åt mellan grupper med olika inkomstnivåer. Vidare vill jag studera det politiska deltagande för att se huruvida detta skiljer sig åt mellan olika inkomstgrupper i landet. Uppsatsens kanske största metodologiska bekymmer grundar sig i den bristande materialtillgången. Som tidigare nämnt har kvalificerad statistik om skillnader mellan inkomstgrupper i attityder och deltagande varit mycket svår att få tag på. Jag har istället varit tvungen att använda mig av uppgifter om landets geografiska provinsernas välstånd och jämföra dem med uppgifter om provinsernas politiska deltagande och attityder till demokrati. Även sådan statistik har emellertid varit knapphändig, varför övertygande resultat från analysen är svåra att presentera. Jag övervägde att på samma sätt jämföra indikatorerna på välstånd och demokratisk legitimitet i olika etniska grupper, för att stärka empirin. Då materialet om de etniska grupperna dock var ännu mer fragmenterat än det om provinserna, valde jag att avstå från den linjen.

Mitt tillvägagångssätt är i viss mån en sorts processpåring. Processpåring innebär att man genom specificering och analys av en teoris indikatorer söker spåra just indikatorerna i det valda fallet (Svensson och Teorell, 2007 s.247). I uppsatsen kommer jag på liknande sätt studera huruvida de konsekvenser som teorierna påstår att inkomstskillnader ger överensstämmer med det empiriska underlaget från Kenya. Metoden processpåring inriktar sig dock, i en mer renodlad form, på att förklara fenomen utifrån aktörers roll i ett händelseförlopp. Då min uppsats inte direkt syftar till att *förklara* ett fenomen, vars aktörer är lätta att definiera, så är uppsatsens metod alltså inte en fullständig processpåring (Ibid. s. 247).

7.3 Validitet

Då endast ett fall studeras är möjligheten att uppnå *extern* validitet, det vill säga generalisering av resultatet över en bredare population, något begränsad. Det är även svårt att argumentera för Kenya som ett typiskt fall från vilket resultatet av teoriprövandet kan överföras till andra länder (Esaiasson et al, 2004 s.17).

En god *intern* validitet uppnås då undersökningen mäter det den avser att mäta. För detta krävs att de teoretiska begreppen får goda operationella indikatorer. Då möjligheten att hämta information om ett fall är större än vid flera, kan också de operationella indikatorerna på fenomenet som mäts vara flera och det teoretiska begreppet undersöks då mer heltäckande (Svensson och Teorell 2007 s.39, 267). Demokratisk legitimitet är ett vitt begrepp och därför ganska svårt att mäta. Däremot syftar uppsatsen inte direkt till att mäta graden av demokratisk legitimitet i Kenya, utan snarare studera hur den påverkas av inkomstskillnaderna, vilket gör detta validitetsproblem något mindre.

För att förbättra uppsatsens validitet är det också viktigt att särskilja fattigdom och inkomstskillnader. Även om de två ofta sammanfaller bör jag vara försiktig med att studera fattigdom, annat än som konsekvens av stora inkomstskillnader.

7.4 Reliabilitet och Intersubjektivitet

Reliabilitet är graden av systematiska mätfel. För att uppnå en god reliabilitet i en studie är det således bra med standardiserade mätinstrument så att mätningen av fenomenet inte blir alltför godtycklig. I fallstudier är sådana mätningar mindre vanliga och reliabiliteten är därför svårare att säkerställa (Svensson och Teorell, 2007 s.268). Resultatet av analysen kommer därför att behöva värderas i ljuset av denna problematik. Då uppsatsens analys grundar sig i empiri som till stor del är statistisk till sin karaktär, är det viktigt att vara observant på hur de mätningarna utförts, för att kunna bedöma reliabiliteten i uppsatsens resultat.

Viktigt är också att analysen är transparent och möjlig att följa, reproducera och ifrågasätta. Den s.k. intersubjektiviteten är alltså viktig i uppsatsen, då flera olika teorier kommer att behandlas (Esaiasson et al, 2004 s.23). För att inte orsaka alltför stor förvirring för läsaren, krävs att de teoretiska utgångspunkterna hålls isär och att författarens tankegångar synliggörs under processens gång.

8 Teori

Som forskningsämne har inkomstskillnader gett upphov till mängder av litteratur och teorier. Jag kommer i det här kapitlet redogöra för de teoretiska utgångspunkter jag valt att pröva på fallet Kenya. Först kommer teorin om inkomstskillnaders påverkan på attityder till demokrati att beskrivas och därefter teorin om inkomstskillnaders påverkan på politiskt deltagande.

Jag har valt teorierna på grundval av deras relevans för mitt problemområde och min frågeställning. Vidare redogör de för ett mer utvecklat orsakssamband än många andra teorier om inkomstskillnader som jag har stött på. De valda teorierna är visserligen sprungna ur kvantitativa undersökningar som främst påvisar att det finns ett samband, men de beskriver också ingående orsaksmekanismer till sambanden mellan inkomstskillnader och indikatorerna för demokratisk legitimitet. Vidare har jag avfärdat många andra teorier som har ett utpräglat klassperspektiv på problematiken med inkomstskillnader, då det inte är direkt tillämpligt på Kenyas situation. Då studier av inkomstskillnader genomförs betydligt mer frekvent i Västvärlden än i övriga delar av världen, har det fallit sig så att uppsatsens teoretiska utgångspunkter kommer från studier med USA och Europa som analysenheter. Även om teorierna grundar sig i andra kontextuella förutsättningar än Kenyas, så finns det inget skäl att avstå från att se om vi kan finna implikationer av dem i Kenya.

8.1 Teori 1– Inkomstskillnader och synen på demokrati

År 2008 presenterade Christopher J. Anderson och Matthew M. Singer en studie av 20 europeiska länder. I studien utvecklar författarna en teori med tesen att den politiska hanteringen av inkomstfördelning har betydelse för medborgarnas attityder gentemot det demokratiska styret. Teorin säger att då ett lands inkomstskillnader är stora, är stödet för det politiska systemet mindre. I länder med stora inkomstklyftor bedömer invånarna också det politiska systemets bedrifter mer negativt än i länder med små. Vidare minskar förtroendet för den demokratiska processen och de offentliga institutionerna då medborgarna upplever att inkomsterna fördelas ojämnt (Anderson och Singer, 2008 s.565).

Anderson och Singer är av uppfattningen (Ibid. s.572) att ekonomisk jämlikhet och politisk legitimitet hänger samman. De menar att fördelningen av välstånd i ett land är nog så viktigt som samhällets välstånd i stort när det kommer till att forma medborgarnas attityder till de politiska institutionerna. Stora

inkomstskillnader indikerar att inte alla i samhället drar nytta av de ekonomiska förtjänsterna, vilket kan leda till frustration hos de mindre välbemedlade.

Författarna till studien menar att demokrati vanligen anses leda till en mer jämn fördelning av välstånd i ett samhälle, genom att de fattigas röster styrks. Om inkomstskillnaderna fortsätter att vara stora trots statliga insatser för omfördelning, blir de fattigare väljarna missnöjda med det demokratiska förfarandet som inte lyckades leverera de förväntade förbättringarna (Anderson och Singer, 2008 s.575-576). Inkomstskillnader underminerar alltså, generellt sett, stödet för det demokratiska systemet (Ibid. s.583).

Anderson och Singer finner även (Ibid. s.585) skillnader i hur stor negativ effekt inkomstskillnader har på människornas attityder och förtroende för det demokratiska systemet. Detta beror, enligt författarna på vilken ideologisk uppfattning människorna har. Ideologiaspekten av deras undersökning kommer jag dock inte att lägga något vidare fokus vid då det inte är särskilt applicerbart på Kenya. I Kenya finns nämligen inte en så tydlig ideologisk förankring, vare sig hos de politiska partierna eller hos medborgarna, vilket jag berörde tidigare i avsnittet om Kenyas demokratiska bakgrund. Det jag väljer att ta fasta på är främst teorins infallsvinkel på inkomstskillnader som en faktor till medborgarnas attityder gentemot det demokratiska styret.

8.2 Teori 2 – Inkomstskillnader och politiskt deltagande

John Dryzek och Robert Goodin utvecklar år 1980 en teori om politiskt deltagande, baserad på studier i politiskt deltagande i USA. Teorin utgår från modellen för *rational choice*. Enligt modellen väljer människor att delta politiskt eller inte utifrån ett rationellt kalkylerande av dess för- och nackdelar (Dryzek och Goodin, 1980 s.274). En rationell medborgare väljer därför att delta politiskt i större utsträckning ju större chansen att vinna är och desto större nytta vinsten ger (Ibid. 286). Med politiskt deltagande menar Dryzek och Goodin (Ibid. s.280) deltagande i sådant som politiska val, politisk föreningsverksamhet, kampanjer och även personlig kontakt med myndighetspersoner.

Att vinna innebär i kontexten att uppnå ett önskvärt politiskt utfall. Det kan handla om att tillskansa sig offentligt finansierade förmåner i form av olika typer av bidrag samt stöd vid sjukdom och arbetslöshet etc (Ibid. s.280). Chansen att dra nytta av sitt politiska deltagande beror till stor del på andra medborgares politiska resurser. Ett centralt begrepp i teorin är nämligen *relative power*. Istället för att tala om absoluta resurser, det vill säga hur stor makt en person har att få sitt önskvärda politiska utfall, är det viktiga hur stark en medborgares politiska makt är i förhållande till övriga medborgares (Ibid. s.276). Således är det rationellt för människor att ta hänsyn till och väga sitt politiska agerande utifrån andras.

Skillnader i politiska resurser ger alltså människor olika stor möjlighet att göra sin röst hörd och få sina problem adresserade av den politiska makten. Dryzek och

Goodins menar (Dryzek och Goodin, 1980 s.277) att de politiska resurserna skapas av ekonomisk kapacitet. De hävdar således att ju större en individs ekonomiska kapacitet är, desto tuffare motståndare kommer hon att vara i kampen om önskvärda resurser. Då den politiska marknaden också bygger på en slags tävlan om knappa resurser, gäller detsamma där.

Enligt Dryzek och Goodin (Ibid. s.291) avgör alltså den relativa ekonomiska makten den relativa politiska makten. Hur den relativa ekonomiska makten är fördelad i ett land är till stor del en produkt av inkomstfördelningen. Om ett samhälles inkomster är mycket ojämnt fördelade, är det enligt teorin troligt att en stor del av befolkningen kommer att välja att inte delta politiskt (Ibid. s.292). Dryzek och Goodin är dock inte lika tydliga med *hur* ekonomisk makt leder till mer politiskt inflytande. De medger också (Ibid. s.279) att det finns många andra sorters resurser som är viktiga maktmedel inom politiken. De motiverar dock sin fokus på de ekonomiska resurserna med att det är betydligt lättare att mäta systematiskt jämfört med andra tänkbara resurser.

9 Empiri

I detta avsnitt presenteras empirin som är utgångspunkten för uppsatsens analys och besvarande av frågeställning. Empirin behandlar Kenyas inkomstskillnader, kenyanernas attityder till demokrati och deras politiska deltagande.

9.1 Kenyas inkomstfördelning

Inledningsvis beskrivs den kenyanska inkomstfördelningen och dess förändring över tid. Därefter kommer det att redogöras för skillnader i inkomster och välbefinnande mellan Kenyas provinser.

9.1.1 Inkomstskillnaderna idag och förändringen över tid

Som tidigare beskrivits är inkomstskillnader problematiskt att mäta, varför det inte har varit möjligt att få tag på helt samstämmig data av inkomstskillnadernas förändring över tid. Istället har jag försökt att pussla ihop olika små fragment av bilden utifrån mängder av olika källor.

Kenyas inkomstskillnader har varit stora under hela den aktuella tidsperioden, från och med införandet av flerpartival 1992, fram till idag (Munga och Wambuga, 2009 s.18). Samtidigt tyder uppgifter på att inkomstskillnaderna i landet var ännu större innan år 1992, med gini-koefficienter på mellan 0.6 och 0.7 under 60, 70 och 80-talet (Ibid. s.17). Från 1992 fram till idag har det förekommit mindre svängningar i graden av inkomstskillnader. Överlag visar statistiken på en liten minskning av Kenyas inkomstskillnader sedan flerpartisystemet infördes (Ibid. s.18). Detta kan beskådas i diagrammet nedan. Notera att jag avrundat gini-koefficienterna till två decimaler.

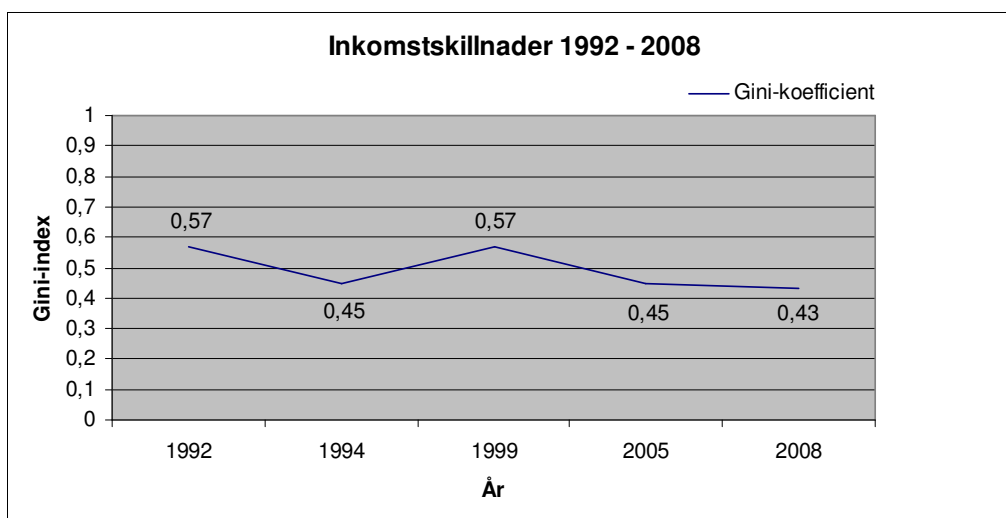

Diagram 1. Kenyas inkomstskillnaders förändring över tid

Källa: Munga och Wambugu, 2009 s.18, Society for International Development, 2004 s.7, CIA, 2009a

Diagrammet visar att landets inkomstskillnader minskade något mellan år 1992 och 1994, för att sedan istället öka fram till 1999. Kenyas rikaste tiondel kontrollerade år 1999 omkring 43 % av landets tillgångar, medan Kenyas fattigaste tiondel endast kontrollerade 0.76 % (Munga och Wambugu, 2009 s.17). Sedan 1999 har inkomstskillnaderna minskat och 2005 års gini-koefficient betyder att Kenyas rikaste tiondel är i kontroll av 37.8 % av inkomsterna, medan den fattigaste tiondelen 1.8 % (CIA, 2009b). Notera att gini-koefficienterna endast redovisas från vissa år och att intervallerna är olika stora mellan mättningsnedslagen.

Gini-koefficienten för 2008 är 0.425, vilket ger Kenya plats nummer 53 i rankningen av världens länder. Förstaplatsen innehas av världens mest ekonomiskt ojämlika land, Namibia. Det bör tilläggas att inte alla världens länder finns med i rankningen. Dessutom är det svårt att jämföra inkomstskillnader mellan världens länder i listan, då ländernas uppgifter är från olika år. Medan Kenyas redovisar uppgifter från år 2008, är exempelvis Algeriets från år 1995 (CIA, 2009a). Vidare är Kenya det femte mest ojämlika landet i Afrika, enligt 1999 års siffror (Society for International Development, 2004 s.7).

Samtidigt som empirin visar att inkomstskillnaderna minskat något sedan 1992, är det tydligt att fördelningsproblematiken fortfarande är ytterst påtaglig i landet. Kenyas resurser är mycket ojämnt fördelade och ungefär hälften av kenyanerna lever i fattigdom, vilket innebär att de har mindre än två dollar per dag att leva på (Utrikespolitiska Institutionen, 2009, Sida, 2009).

9.1.2 Geografisk ojämlikhet

Kenyas välstånd är mycket ojämnt fördelat mellan landets geografiska områden. Landet är indelat i åtta geografiska provinser, i vilka levnadsförhållandena ser tämligen olika ut (Society for International Development, 2004 s.viii). Skillnader i välstånd mellan regioner sammanfaller ofta med olika etniska identiteter, då etniska grupper ofta är bosatta på givna områden (Ibid. s.13). Förutsättningar för arbete, hälsovård och utbildning är kanske bland de mest märkbara skillnaderna mellan provinserna, men även inkomsterna varierar dem emellan (Ibid. s.24).

Figur 1. Kenyas åtta provinser

Källa: Independant Minds Online Travel Solutions

Då det inte finns utrymme att ge en djupare beskrivning av de åtta provinserna, kommer jag enbart att beskriva extremerna med avseende på välstånd. På följande sida finns provinsernas uppgifter i tabellform.

North Eastern framträder som den minst välmående provinsen, då bristerna är stora vad gäller invånarnas tillgång till skola, sjukvård och arbete. Siffror från år 2000 visar att omkring 73 % av provinsens invånare befinner sig i fattigdom, mätt i inkomst (Ibid. s.xiii, 20-24). För övrigt är provinsens area mycket stor och en omfattande del av invånarna lever nomadliv (Utrikespolitiska Institutet, 2009, Majimbokenya, 2009).

I provinsen Nyanza är fattigdomen nästintill lika stor som i North Eastern. Däremot ger uppgifterna en något oklar bild av provinsens välstånd. I Nyanza arbetar och utbildar sig nämligen förhållandevis många av invånarna, samtidigt som tillgången till förnödenheter som vatten och el är mycket begränsad (Society for International Development, 2004 s.15, 19-20).

I kontrast till North Eastern och Nyanza befinner sig drygt 35 % av invånarna i provinsen Central i fattigdom (Ibid. s.24). Tillgången till utbildning, hälsa och arbete är också god, varför Central förefaller vara bland de mest välmående provinserna (Ibid. s.20-22). Vidare är en stor del av folkgruppen kikuyu bosatta i denna provins (Majimbokenya, 2009).

Nairobi är emellertid den provinsen med lägst andel fattiga, även om en jämförelse försvagas av att provinsens uppgifter är fem år yngre än de övrigas. Nairobi skiljer sig från de flesta andra provinser genom att vara liten till storleken och ha en övervägande urban befolkning. I provinsen finns de flesta av landets etniska grupper representerade (Ibid. 2009).

Tabell 1 demonstrerar att mängden fattiga invånare är tämligen stor i de flesta provinserna, med procentsatser som ligger mellan omkring 56 % och 70 %.

Provins	% fattiga (år 2000)	Ginikoefficient (år 1999)
North Eastern	73 %	0.43
Nyanza	71 %	0.56
Coast	70 %	0.51
Western	66 %	0.59
Eastern	66 %	0.57
Rift Valley	56 %	0.58
Central	35 %	0.52
Nairobi	21 % (år 2005)	0.59

Tabell 1. Provinsiell fattigdom och inkomstskillnader

Källa: Society for International Development, 2004 s.14, 24, Munga och Wambugu, 2009 s.10

Inkomstfördelningen ser även olika ut inom olika provinser och vissa är således mer ojämlika än andra. Tabell 1 visar att Nairobi och Western, år 1999, har den mest asymmetriska inkomstfördelningen i Kenya. Tabellen synliggör också att North Eastern är den provins som relativt sätt har minst inkomstskillnader (Society for International Development, 2004 s.13-14). Gini-koefficienterna är avrundade till två decimaler.

Det finns emellertid vissa svårigheter med att jämföra de olika provinserna då de skiljer sig åt gällande sådant som storlek, befolkningsdensitet och etnisk komposition och då den nödvändiga informationen om dem har varit olika omfattande. Provinsen North Eastern har exempelvis inte kunnat presentera lika innehållsrik information om de socioekonomiska förhållandena som de övriga (Ibid. s.13).

9.2 Attityder till demokratin

I denna avdelning presenteras empirin om kenyanernas attityder till demokrati och den demokratiska ledningen. Regionala skillnader i attityder kommer också att beskrivas.

9.2.1 Nationella tendenser i attityder till demokrati

Undersökningar om demokratiska attityder måste alltid studeras med viss försiktighet, då sådana fenomen är svåra att gradera och mäta. Samtidigt kan de säga en hel del om hur den demokratiska legitimiteten ser ut i olika länder (Diamond, 1999 s.212-213).

Det fristående och oberoende forskningsprojektet "Afrobarometer" har genomfört undersökningar om attityder till demokrati i Kenya med nedslag i åren 2003, 2005 och 2008. Urvalsstorleken varierade åren emellan, men låg mellan 1104 och 2398 tillfrågade personer (Afrobarometer, 2009 s.1). I sammanfattningen av undersökningarna framgår det att kenyanernas stöd för demokrati som styrelseskick har varit stort. Detta gäller för alla år då mätningar har gjorts. Omkring 80 % av de tillfrågade säger sig föredra demokrati framför något annat styrelseskick. Undersökningarna visar också att kenyanernas avståndstagande från enpartistyre, militärstyre eller enmansstyre är stort under alla mätningssnedslagen. Avståndstagandet är till och med något större än vad stödet för demokrati är (Ibid. s.3). I kontrast till detta har den upplevda tillfredsställelsen med hur demokratin fungerar i Kenya sjunkit under åren för mätning. Från att ha legat på 79 % år 2003, var den år 2008 nere på 42 % (Ibid. s.9). I undersökningen tillfrågas även respondenterna om sitt tålamod med demokratin och den nuvarande regimens försök att komma till rätta med problemen i landet. År 2003 är tålamodet med regimen tämligen högt, nämligen 83 %, medan det är avsevärt mycket lägre år 2005 och 2008, med 57 % respektive 58 %. Allt fler av de responderande kenyanerna anser också att det nuvarande politiska systemet och regimen bör bytas ut om landets problem inte åtgärdas inom en snar framtid. År 2008 ansåg 34 % av de tillfrågade detta (Ibid. s.4). Vidare har andelen personer som tycker att enbart ett parti är nödvändigt, då flera partier skapar förvirring och division, ökat från 23 % till 36 % mellan åren 2003 och 2008 (Ibid. s.6).

Andra undersökningar visar också på en tämligen stark misstro till landets politiska ledning. I en stor rapport tillfrågades respondenterna om vad de ansåg vara demokratins största misslyckanden. Respondenternas svar var; de orättvisa anställningsformerna, fattigdomen och den ojämlika fördelningen av resurser (The Steadman Group, 2006 s. v).

9.2.2 Regionala attityder till demokrati

Då de ovannämnda studierna inte redogör för skillnaden i attityder till demokrati mellan olika inkomstgrupper i Kenya, avser jag istället att studera skillnader regioner emellan för att försöka dra några slutsatser om olika gruppers attityder till demokrati. Även regional data om attityder är emellertid knapphändig.

I Afrobarometers undersökning av attityder år 2003 redovisas tillfredsställelsen med det demokratiska systemet, provinser emellan. Däremot behandlas endast fyra av landets åtta provinser. Enligt studien varierar andelen tillfredsställda med demokratin mellan 71 % i provinserna North Eastern och Nairobi, till 85 % i

Coast och Nyanza (Ibid. s.20-21). Trots variationen provinserna emellan är tillfredsställelsen överlag hög, vilket överensstämmer med den nationella mätningen som först redovisade låga siffror år 2005.

Det bör också poängteras att även om de 2500 respondenterna förvisso kom från alla landets provinser, var de asymmetriskt fördelade utöver dem. Exempelvis så utgjorde respondenterna från North Eastern endast 3 % av det totala antalet. Detta försvaras genom att procentsatsen överensstämmer med provinsens populations storlek i förhållande till nationen i helhet (Ibid. s.8). Då jag är intresserad av stödet för demokrati provinserna emellan, så kan den asymmetriska fördelningen dock göra resultaten något mindre tillförlitliga.

9.3 Politiskt deltagande

Nedan redovisas empirin om det politiska deltagandet i Kenya. Inledningsvis ges uppgifter om kenyanernas s.k. politiska medvetenhet, sedan om det politiska deltagandet i stort och därefter om valdeltagandet.

9.3.1 Politisk medvetenhet

Omfattande och innehållsrik statistik på politiskt deltagande i Kenya är svårtillgänglig. En stor undersökning från 2006 presenterar emellertid uppgifter på ett samband mellan kenyanernas civila medvetenhet, civila deltagande och deras inkomstnivå. Undersökningen är genomförd av The Steadman Group och har en urvalsstorlek på 1008 personer, representerande alla landets provinser (The Steadman Group, 2006 s.iv). Civil medvetenhet och civilt deltagande kan, utifrån studiens definitioner av dem, översättas till politisk medvetenhet och politiskt deltagande (Ibid. s.50). Enligt studien innebär civil medvetenhet kännedom om politiska angelägenheter och är således till stor del en funktion av tillgång till media, snarare än en nivå av förståelse för Kenyas politiska system (Ibid. s.50).

Undersökningen visar ett tydligt samband mellan inkomster (per hushåll) och politisk medvetenhet. Av de respondenter vars hushåll har en månadsinkomst på mindre än 4 999 kenyanska shillings (motsvarande ca 500 svenska kronor), är det drygt 40 % som har en hög politisk medvetenhet. Av de med en månadsinkomst på mellan 50 000 och 99 999 kenyanska shillings (ca 5 000 och 10 000 svenska kronor), har istället omkring 75 % hög politisk medvetenhet (Ibid. s.55, Forex, 2009).

9.3.2 Politiskt deltagande

Trots att politisk medvetenhet inte är detsamma som politiskt deltagande, finns en stark koppling dem emellan. Politiskt deltagande mättes utifrån frågor till

respondenterna rörande deltagande i offentliga angelägenheter. Frågorna berörde aktiviteter från att diskutera politik med vänner och familj till att vara en registrerad röstare och tillhöra olika sorters organisationer (The Steadman Group, 2006 s.49). Enligt studien beror politiskt deltagande till stor del på graden av politisk medvetenhet (Ibid. s.65). Mätningen visar att av de med hög politisk medvetenhet har 45 % också högt politiskt deltagande, medan det bland dem med hög politiskt deltagande är 67 % som har en hög politisk medvetenhet. Däremot leder inte en hög politisk medvetenhet alltid till ett stort engagemang, då många andra faktorer påverkar och motiverar människor till en viss grad av deltagande (Ibid. s.65). Jag finner det inte heller troligt att inkomst ensamt påverkar indikatorerna för demokratisk legitimitet. Däremot visar studien på ett för frågeställningarna intressant samband. Resultatet indikerar nämligen att även politiskt deltagande i viss mån korrelerar med inkomst.

Samma undersökning beskriver att det politiska deltagandet skiljer sig åt mellan Kenyas provinser. Det redovisas dock ingen fullständig statistik, varför endast tendenserna kan presenteras här. Vad gäller provinsen North Eastern betecknas det politiska deltagandet som lågt. Endast 6 % av respondenterna från provinsen kategoriseras till att ha medel eller högt politiskt deltagande. Provinserna Coast, Rift Valley och Nyanza har ett större politiskt deltagande än North Eastern, men ändå ett tämligen litet. I Nairobi är det politiska deltagandet högre då 23 % av invånarna kategoriseras till att ha medel eller högt politiskt deltagande (Ibid. s.60).

Tilläggs bör att författarna till undersökningen observerat en viss oärlighet i respondenternas svar på frågor angående det politiska deltagandet. 80 % av respondenterna uppgav exempelvis att de röstat vid 2005 års folkomröstning om konstitutionen, medan de officiella siffrorna inte var högre än 53.7 %. Den sammanlagda statistiken i undersökningen om det civila deltagandet bör således avläsas i ljuset av denna vetskap (Ibid. s.56).

9.3.3 Valdeltagande

Uppgifter om valdeltagande i Kenya har även det varit svårtillgängligt, varför jag enbart kan presentera statistik från 1997 års val och framåt. Statistiken nedan rör landets presidentval, vilka har ägt rum vart femte år sedan 1992 (African Elections Database, 2006, Carr)

År 1997 uppgick det nationella valdeltagandet till 68.2 %. Vid valet därefter röstade omkring 57 % av landets röstberättigade befolkning och vid det senaste valet, år 2007, uppgick valdeltagandet till 69.1 % (Carr, African Elections Database, 2006). Orsaken till skillnaderna mellan åren ryms inte inom ramen för denna uppsats. Det kenyanska valdeltagandet låg vid en internationell jämförelse år 2001 under det afrikanska genomsnittet, vilket i sin tur är lägst bland alla världens större regioner (Gratschew et al, 2006 s.80-82).

Tabell 2 visar att det finns en stor skillnad i valdeltagande, provinser emellan. Dessvärre har jag endast fått tag på statistik om den geografiska fördelningen av deltagandet från 1997 och 2002 års val.

Provins	Röster valet 1997	Röster valet 2002
North Eastern	56 %	20 %
Nyanza	67 %	54 %
Coast	51 %	31 %
Western	68 %	53 %
Eastern	73 %	27 %
Rift Valley	76 %	54 %
Central	74 %	58 %
Nairobi	50 %	41 %

Tabell 2. Provinsiellt valdeltagande 1997 och 2002

Källa: Carr

Statistiken från dessa två val visar att invånarna i Central och Rift Valley ligger i topp vad gäller valdeltagande och att provinserna North Eastern och Coast ligger i botten. Observera att tabellens siffror är avrundade till hela procent.

Då det inte funnits en mängd källor att pröva siffrorna mot, finns en risk att statistiken om landets valdeltagande som presenterats inte är fullständigt korrekt. Med tanke på den interna och externa kritiken mot oegentligheter vid valet år 2007, kanske man bör reservera sig än mer för statistik från det året.

10 Analys

I kapitlet prövas uppsatsens två teorier på det empiriska underlaget om Kenya. En diskussion kommer att föras om innebörden av empirin och dess stöd till teorierna. Avsnittet inleds med en analys av inkomstskillnadernas konsekvenser på den kenyanska befolkningens attityder till demokrati och följs av en analys av inkomstskillnadernas konsekvenser för det politiska deltagandet i landet.

10.1 Inkomstskillnadernas konsekvenser för attityder till demokrati

Den första teorin handlar om inkomstskillnaders betydelse för attityder till demokrati. Teorin prövas mot det empiriska underlaget om kenyanernas förtroende för den demokratiska ledningen samt om provinsiella skillnader i attityder till demokrati. Möjligheten att ge stöd till teorin eller ej, försvåras emellertid av brister i tillförlitligheten i undersökningarnas mätningar samt tillgång till material.

Den empiriska genomgången av kenyanernas uppfattning om demokrati visar att stödet är stort för demokrati som styrelseskick, men att förtroendet för landets demokratiska ledning har minskat. I attitydundersökningarna framgår även att det bristande förtroendet synes botten i ett missnöje med landets ekonomiska och sociala problem. Missnöjet med den nuvarande demokratin innebär också att allt fler är beredda att ersätta regimen och det politiska systemet om ingen förändring sker. Enligt mig stämmer tendenserna väl in på Anderson och Singers teoretiska utgångspunkt, vilken beskriver hur en frustration bland människor och en misstro på de politiska institutionerna uppstår i ett samhälle där inte alla får del av dess ekonomiska förtjänst. Teorin betonar också att människors frustration blir än större om de förväntat sig att den demokratiska processen skulle förbättra deras situation.

Frågan är emellertid om befolkningens attityder är orsakade av landets inkomstskillnader. Empirin talar för att Kenyas inkomstskillnader har minskat litet sedan i början på 90-talet. Uppgifterna om kenyanernas attityder till demokrati sträcker sig tyvärr inte längre tillbaka i tiden än till 2003, varför det inte går att uttala sig om hela perioden av demokrati. Baserat på empirin som står till mitt förfogande går det likväl inte att hävda ett tydligt samband mellan *förändringen* av inkomstskillnader och ett minskande förtroende för demokrati, i linje med Anderson och Singers teori. Kenyanernas missnöje ökade trots att inkomstskillnaderna minskade, om endast litet.

Teorin påstår att missnöjet med det politiska systemet är mest påtagligt bland de fattiga i samhället. En sådan tendens har jag svårt att finna i uppsatsens empiriska underlag. Lägst tillfredsställelse med den demokratiska ledningen hade provinserna North Eastern och Nairobi. Som beskrivs i tidigare kapitel är North Eastern den minst välmående provinsen med avseende på inkomst, såväl som utbildning, hälsa och arbete, vilket alltså är i linje med den teoretiska utgångspunkten. Nairobi, däremot, har minst fattigdom av de åtta provinserna, vilket inte stöder den teoretiska utgångspunkten. Empirin visar att Nairobi, tillsammans med Western, har störst *interna* inkomstskillnaderna bland provinserna. Möjligen kommer de fattigas frustration över sin situation inte bara av den nationella fördelningen utan även av den lokala. Det skulle kunna förklara varför invånarna i Nairobi var mer missnöjda med den demokratiska ledningen än de bosatta i en mer jämlik provins. Med tanke på att North Easterns missnöje också var stort, men de interna inkomstskillnader små, finner jag inte den förklaringen fullständig. Provinserna med störst del invånare tillfredsställda med den demokratiska ledningen var Coast och Nyanza. De båda provinserna har procentuellt flest invånare i fattigdom efter North Eastern, varför empirin återigen har svårt att ge stöd åt Anderson och Singers teoretiska påstående. Dessutom är slutsatser något svåra att dra när uppgifterna från landets provinser enbart visar statistik på attityder år 2003, då tillfredsställelsen och förtroendet för den demokratiska ledningen fortfarande var relativt högt.

Även om det förefaller svårt att bekräfta Anderson och Singers teori utifrån uppgifter om provinserna, kvarstår likväl ett skifte i kenyanernas stöd till det demokratiska styret. Besvikelsen på den demokratiska ledningen tycks som sagt också kunna härledas till landets ekonomiska och sociala problem. Kenya brottas emellertid med många andra problem än inkomstskillnader, som kan utgöra skäl till minskandet av invånarnas förtroende för ledningen. Den utbredda korruptionen och en allmänt svag ekonomi försvårar exempelvis också tilliten till demokratin (Lavallée et al, 2008 s.iv). Jag menar ändå att mycket tyder på att missnöjet med landets situation inte enbart beror på korruptionen och bristen på ekonomisk utveckling. I undersökningen genomförd av The Steadman Group redogör respondenterna för de, enligt deras uppfattning, största problemen i landet. Där presenteras fattigdom och orättvisor i fördelning av arbete och resurser som centrala bekymmer, varför det finns skäl att tro att även fördelningsmässiga faktorer ligger bakom den ökade misstron till makten. Självfallet kan korruptionen vara en orsak till de beskrivna problemen, men troligen inte den enda. Vidare gör det faktum att landets ekonomi faktiskt förbättrades under 2000-talet, det mindre troligt att attitydförändringarna grundar sig i ett allmänt missnöje mot ekonomin.

Anderson och Singer betonar att människors missnöje med den politiska ledningen i stor utsträckning kommer av att de haft förväntningar på en förbättrad levnadssituation till följd av det politiska systemet. Rimligen växer människors frustration med åren av demokratiskt styre och utan att förväntad förändring sker. Trots att inkomstskillnaderna har minskat sedan flerpartisystemet infördes 1992, är inkomstklyftan alltjämt stor. Då jag antar att kenyanernas haft förhoppningar om förbättringar, överensstämmer det empiriskt funna missnöjet med teorin.

Vidare menar jag att missnöjet hos befolkningen inte är en konsekvens av oegentligheter vid val. Detta då missnöjet först visade sig vid år 2005, alltså efter 2002 års val som utfördes förhållandevis korrekt och innan 2007 års tvivelaktiga val (Freedom House, 2003). Sammanfattningen av Afrobarometers undersökningar visar att en stor del av kenyanerna upplever sig ha stora civila fri- och rättigheter, varför jag inte heller tror att avsaknaden av dessa är det avgörande skälet till missnöjet (Afrobarometer, 2009 s.11-12). I det här avseendet menar jag att Anderson och Singers teori har grund i empirin.

10.2 Inkomstskillnadernas konsekvenser för politiskt deltagande

Den andra teoretiska utgångspunkten behandlar inkomstskillnaders påverkan på politiskt deltagande. Även här har den funna empirin om politiskt deltagande varit något begränsad. En viss bristfällighet i delar av statistiken gör också analysens resultat något osäkert. Teorin prövas utifrån uppgifter om olika inkomstgruppers politiska medvetenhet och deltagande samt om provinsiella skillnader i agerande.

Till skillnad från kenyanernas attityder till demokratin, kan det empiriska underlaget inte visa på en förändring av det politiska deltagandet. Även om valdeltagandets storlek har varierat något mellan åren, finner jag ingen märkbar trend i det. Därför är det svårt att skönja ett samband mellan *förändringen* av inkomstskillnaderna och det politiska deltagandet som ger stöd för Dryzek och Goodins teori eller inte. Anmärkningsvärt är att Kenyas genomsnittliga valdeltagande är lägre än både Afrikas och övriga stora regioner i världens. Samtidigt är det svårt att avgöra inkomstskillnadernas betydelse för just detta förhållande, varför jag lämnar det därhän.

Empirin visar emellertid på ett samband mellan politisk medvetenhet och inkomstnivå, där kenyanska hushåll med en hög inkomstnivå också har en hög politisk medvetenhet. Samma studie presenterar uppgifter på att politisk medvetenhet i stor utsträckning avgör det politiska deltagandet. Min slutledning blir att låga nivåer av inkomst i Kenya då även borde sammanfalla med låga nivåer av politiskt deltagande. Denna empiri ger ett stöd till Dryzek och Goodins teoretiska utgångspunkt, som betonade att individer med liten relativ ekonomisk makt väljer att avstå från ett politiskt deltagande. Då skillnaden mellan de som besitter mycket ekonomisk makt och de som inte gör det är stor i ett land med stora inkomstskillnader, har de fattiga människorna ett stort skäl till att avstå från att delta.

Då jag för samman informationen om de olika provinsernas välstånd med statistik över deras valdeltagande, framträder ett samband som även det styrker Dryzek och Goodins teori. *Tabell 3* visar att provinserna med litet välstånd, mätt i % fattiga invånare, generellt sett har ett lägre valdeltagande än provinserna med stort välstånd.

Provins   **Valdeltagande 1997 och 2002 (medelvärde)**   **Andel fattiga (år 2000)**

North Eastern	38 %	73 %
Nyanza	61 %	71 %
Coast	41 %	70 %
Western	61 %	66 %
Eastern	50 %	66 %
Rift Valley	65 %	56 %
Central	66 %	35 %
Nairobi	46 %	21 % (år 2005)

Tabell 3. Provinsiellt valdeltagande och fattigdom

Källa: Carr, Society for International Development, 2004 s.24, Munga och Wambugu, 2009 s.10

Graden av valdeltagande presenteras här i form av medelvärdet (efter egen uträkning) av deltagandet för de två valen. Medelvärdet redovisas i syfte att ge läsaren en bättre överblick av sambandet. Observera att jag avrundat siffrorna till hela procent och notera även att sambandet inte är fullständigt och att det således finns provinser med både relativt högt valdeltagande och en stor fattig befolkning.

Empirin demonstrerar att North Eastern har ett lågt valdeltagande. I studien utförd av The Steadman Group utpekades också North Eastern som provinsen med lägst politiskt deltagande, i den vidare bemärkelsen. På samma gång är provinsen den med störst procent invånare i fattigdom och ett lågt välstånd överlag, varför Dryzek och Goodins teori får stöd av provinsens empiri. North Easterns låga deltagande kan förvisso även bero på logistiska svårigheter kopplade till befolkningens nomadliv. Det är även möjligt att nomadbefolkningen lever i någon form av klanstruktur, vilket jag menar kan göra det mindre relevant för dem att engagera sig i den nationella beslutsfattningen.

Även provinsen Central uppger stöd till den teoretiska utgångspunkten. Provinsens höga valdeltagande motsvaras av en låg andel fattiga invånare. Som nämnts är provinsen mestadels bebodd av folkgruppen kikuyu, vilka har en historia av ekonomiska och politiska fördelar. Möjligen bidrar även vanan av att bli gynnad av det politiska systemet till ett ökat politiskt engagemang.

I kontrast till North Eastern och Central, som följer teorins mönster för det politiska deltagandet, uppvisar Nairobi ett lågt valdeltagande utan att ha en stor del fattiga invånare. Inte heller har provinsen en bristfällig logistik som orsakar utfallet. Som beskrivits ovan i analysen är provinsen förvisso den med störst interna inkomstskillnaderna, men då både Western och Rift Valley har stora interna inkomstskillnader och samtidigt ett högt valdeltagande, finner jag inte det vara ett sannolikt skäl. Samtidigt beskrivs Nairobi som en provins med ett större politiskt deltagande, i den vidare bemärkelsen, än många av de andra. Detta är i sig något anmärkningsvärt då urbana områden vanligen har ett mindre politiskt engagemang till följd av att många av invånarna ofta är unga (The Steadman Group, 2006 s.60). Utifrån provinsens empiri är det därför svårt att dra några slutsatser om teorins giltighet.

Nyanzas empiri överensstämmer inte heller helt med Dryzek och Goodins teori. Med beaktande av provinsens utbredda fattigdom borde dess politiska deltagande vara lågt. Istället visar statistiken på ett relativt högt valdeltagande, men ett tämligen lågt politiskt deltagande i stort. Vidare är bristen på entydig information om levnadsförhållandena i provinsen är stor, varför möjligheten att ge stöd för teorin eller inte begränsas.

En provins vars fattigdom nästan är i höjd med Nyanzas är Coast. Det teoretiska sambandet är tydligt i Coasts fall, då medelvärdet för provinsens valdeltagande är det lägsta efter North Eastern. Skälet till det låga valdeltagande är troligen inte av logistisk karaktär, då en stor del av provinsens invånare är bosatta i Mombasa, Kenyas näst största stad. Exemplet stärker således tron på teorins förklaringskraft och gör att jag upplever osäkerheten rörande Nyanza och Nairobis empiri som mindre avgörande för resultatet.

10.3 Inkomstskillnadernas konsekvenser för den demokratiska legitimiteten

Vad innebär de två ovanstående analyserna för den huvudsakliga frågeställningen om inkomstskillnadernas påverkan på den demokratiska legitimiteten?

I den första analysen finner jag att empirin om människornas besvikelse på den demokratiska ledningen överensstämmer tämligen väl med Anderson och Singers teoretiska perspektiv. Den ökade misstron skulle, enligt mig, kunna leda till att befolkningen blir mindre aktiva i att utkräva ansvar av den politiska ledningen och ser allt större fördelar med andra politiska system, vilket är negativt för legitimiteten. Samtidigt visar empirin om provinsiella skillnaderna i attityder att de fattiga människorna, generellt sett inte är mer negativt inställda till den demokratiska ledningen, vilket minskar stödet för teorin. Dessutom sammanfaller den ökade misstron till den demokratiska ledningen inte med ökade inkomstskillnader, något som annars hade stärkt stödet för teorin. Alltså, Kenyas demokratiska legitimitet förefaller påverkas negativt av landets inkomstskillnaders inflytande på attityder till demokrati, men kanske inte i så stor utsträckning. Svarets vaghet beror också på materialbristen.

Den andra analysen åskådliggör att inkomstskillnaderna påverkar det politiska deltagandet, såtillvida att de med lägre inkomster tenderar att engagera sig politiskt i mindre utsträckning än de med högre inkomster. Empirin överensstämmer således med Dryzek och Goodins teori om relativ ekonomisk makt. Teorin får även stöd i det faktum att kenyanska provinser med stor fattigdom, generellt sett har ett lägre valdeltagande än de med liten fattigdom. Att det politiska deltagandet är mycket litet i vissa geografiska områden är, enligt mig, problematiskt för den demokratiska legitimiteten. Även om skälen kan vara många till varför människor avstår från ett politiskt engagemang, menar jag att det kan säga något om dess tro på och stöd till det politiska systemet. Som tidigare nämnt innebär stora inkomstskillnader att många i landet lever i fattigdom. Att

flera provinser därmed har många invånare som inte röstar synliggörs i det genomsnittliga nationella valdeltagandet som år 2001 var lägre än det afrikanska genomsnittet såväl som övriga stora regioner i världens genomsnittliga valdeltagande. Ett lågt valdeltagande kan också försvåra demokratisk legitimitet, då människor, som tidigare nämnt, generellt är mer positiva till demokrati om de själva får utöva den.

Jag tror således att den demokratiska legitimiteten påverkas negativt av inkomstskillnadernas inflytande på det politiska deltagandet, även om vissa provinsers svårtolkade empiri gör resultatet något mindre säkert.

11 Slutsats och Diskussion

Denna uppsats har syftat till att studera inkomstskillnader och demokratisk legitimitet i Kenya. Som indikatorer på demokratisk legitimitet har jag valt befolkningens attityder till demokrati och befolkningens politiska deltagande. Genom att pröva två teorier som behandlar konsekvenser av inkomstskillnader mot Kenyas empiri har jag önskat besvara frågeställningen: Hur påverkar Kenyas inkomstskillnader den demokratiska legitimiteten?

Den första nyttjade teorin menar att inkomstskillnader skapar en frustration över situationen hos den fattiga befolkningen och därmed ett missnöje med det demokratiska styret. Ett missnöje och en frustration riktad mot den ojämlika resursfördelningen kunde mycket riktigt skådas i empirin. Däremot föreföll inte de fattigare provinsernas invånare vara mer negativt inställda än de rika, varför jag påstår att inkomstskillnaderna inte har en omfattande betydelse för invånarnas attityder till det demokratiska styret. Den andra teorin förfäktar att inkomstskillnader leder till ett minskat politiskt deltagande, då de mindre välbemedlade inte tror sig ha möjlighet att utöva politiskt inflytande. Uppsatsens empiri stöder teorin då de kenyanska hushållen med lägre inkomstnivåer har ett mindre politiska engagemang än de med högre. På samma sätt är även valdeltagandet, generellt sett, lägre i Kenyas fattiga provinser än i de rika.

Den begränsade materialtillgången samt brister i materialets tillförlitlighet försvårar möjligheten att leverera en tydlig slutsats. Uppsatsens resultat innebär därför ett något vacklande svar på frågeställningen. Svaret är att inkomstskillnaderna troligen verkar negativt för den demokratiska legitimiteten, men främst genom sitt inflytande på det politiska deltagandet.

Som tidigare poängterat finns det förvisso många andra faktorer förutom landets inkomstfördelning som formar attityder och politiskt agerande. Kultur, religion, etnicitet skulle kunna vara några av dem. I fallet med Kenya sammanfaller emellertid dessa faktorer med ekonomiska förutsättningar, varför frågan om inkomstskillnader är viktig att lyfta för att den demokratiska legitimiteten inte ska undergrävas. Flera källor har beskrivit att offentliga debatter om inkomstfördelningens konsekvenser är ytterst frånvarande i Kenya (Society for International Development, 2004 s.iiiv). Således tror jag att fler studier på ämnet behövs för att människor ska få upp ögonen för frågan. Vidare rymmer begreppet ekonomisk ojämlikhet mer än skillnader i inkomst, varför det vore nyttigt att även studera skillnader i andra sorters tillgångar och ekonomiska medel i relation till demokrati och demokratisk legitimitet.

Förutom inkomstskillnadernas konsekvenser på legitimiteten, menar jag att landets säkerhet hotas då misstro till regimen frodas i vissa områden. Vi har redan sett prov på en ökad konfliktgrad mellan folkgrupper, i samband med presidentvalet 2007, till följd av människors frustration över fördelningen av

landets resurser. Uppsatsens slutsats om det politiska deltagandet är också oroande med avseende på den demokratiska representativiteten. Om de mindre välbemedlade kenyanerna systematiskt avstår från politiskt deltagande, innebär det att en stor del av det kenyanska folkets åsikter inte representeras i den nationella beslutsfattningen. Uppsatsens empiri visar samtidigt på en längtan efter och en vilja till demokrati bland landets invånare. Det förefaller emellertid osäkert om stödet till den politiska ledningen kvarstår om inte befolkningen får erfara ekonomiska och sociala förbättringar. Kenya är långt ifrån ensamt om att vara en ny demokrati med socioekonomiska bekymmer, varför det rimligen finns liknande hinder för legitimiteten i många andra länder. Demokrati är således inget som kan tas för givet. Därför menar jag att fördelningsfrågan, bland många andra, bör adresseras för att inte nya demokratiers stabilitet ska hotas.

12 Referenser

- African Elections Database, 2006. "Elections in Kenya." http://africanelections.tripod.com/ke.html#2002_Presidential_Election. 3 januari 2010.
- Afrobarometer, 2009. "Popular Attitudes toward Democracy in Kenya: A Summary of Afrobarometer Indicators, 2003-2008." http://www.afrobarometer.org/Democracy%20Indicators/ken_dem.indicators_26jun09_final.pdf. 1 januari 2010.
- Amadi, Sam, 2008. "Kenyan crisis and the neo-liberal fallacy." <http://allafrica.com/stories/200802251378.html?page=2>. 26 november 2009. (Ur webtidningen This day).
- Anderson, Christopher J. – Singer, Matthew M, 2008. "The Sensitive Left and the Impervious Right: Multilevel Models and the Politics of Inequality, Ideology, and Legitimacy in Europe", *Comparative political studies*, vol. 41, nr 4-5, s. 564-599.
- Beetham, David, 1991. *The legitimation of power*. London: The MacMillan Press Ltd.
- Carr, Adam. "Republic of Kenya." <http://psephos.adam-carr.net/countries/k/kenya/>. 31 december 2009.
- Central Bureau of Statistics, 2002. *Urban household budget survey 1993/94: basic report*. Nairobi: The Bureau.
- CIA, 2009(a). "Country Comparison: Distribution of family income - Gini index." <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html?countryCode=ke#ke>. 3 januari 2010.
- CIA, 2009(b). "Africa: Kenya." <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ke.html>. 3 januari 2010.
- Diamond, Larry, 1999. *Developing democracy – towards consolidation*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Dryzek, John – Goodin, Robert, 1980. "Rational Participation: The Politics of Relative Power", *British Journal of Political Science*, vol. 10, nr 3, s. 273-292.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2004. *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Freedom House, 2002, 2003, 2004, 2005, 2009(a). "Freedom in the world – Kenya." <http://www.freedomhouse.org/>. 3 november 2009.
- Freedom House, 2006. "Countries at the Crossroads 2006. Country report – Kenya." <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=140&edition=7&ccrpage=31&ccrcountry=133>. 30 december 2009.

- Freedom House, 2009(b). "Freedom in the world." <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2009&country=7570>. 1 januari 2010.
- Gerring, John, 2007. *Case study research – principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Gratschew, Maria – López, Rafael Pintor – Sullivan, Kate, 2006. "Voter Turnout Rates from a Comparative Perspective." <http://www.idea.int/publications/vt/upload/Voter%20turnout.pdf>. 30 december 2009. (Baserat på The International Institute for Democracy and Electoral Assistance's databas över världens val).
- Houle, Christian, 2009. "Inequality and Democracy: Why Inequality Harms Consolidation but Does Not Affect Democratization". *World Politics*, vol. 61, nr 4, s.589-622.
- Independant Minds Online Travel Solutions. "Search Kenya." www.travelsa.net/search/search_kenya.html. 3 januari 2010.
- Karlsson, Per – Sjögren, Anders, 2007. "Kenyas väljare bestals på löftet om förändring." http://www.statsvet.su.se/publikationer/sjogren/anders_sjogren_kenya_uppfoljning.pdf. 3 januari 2010.
- Lavallée, Emmanuelle – Razafindrakoto, Mireille – Roubaud, François, 2008. "Corruption and trust in political institutions in sub-Saharan Africa". Afrobarometer. <http://www.afrobarometer.org/papers/AfropaperNo102.pdf>. 7 december 2009.
- Logan, Carolyn – Owiti, Jeremiah – Wolf, Thomas P, 2004. "A new dawn? - Popular optimism in Kenya after the transition". Afrobarometer. <http://www.afrobarometer.org/papers/AfropaperNo33.pdf>. 7 december 2009.
- Majimbokenya, 2009. "Kenya Provinces to receive modern satellite stations." <http://majimbokenya.com/home/2009/05/19/kenya-provinces-to-receive-modern-satellite-stations/>. 3 januari 2010.
- Munga, Boaz – Wambugu, Anthony, 2009. "Growth, poverty and income inequality in Kenya: suggested policy options." Kenya Institute for Public Policy Research and Analysis. <http://www.ke.undp.org/NESCGrowthPovertyIncomeInequality.pdf>. 3 januari 2010.
- Oscàr, Lars, 1997. "Kenya – enpartisystem i flerpartidemokrati", *Världspolitikens dagsfrågor*, nr 11, s.1-32. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.
- Society for International Development, 2004. "Pulling apart – facts and figures on inequality in Kenya." <http://www.scribd.com/doc/2223295/Pulling-Apart-Facts-and-Figures-on-Inequality-in-Kenya>. 3 januari 2010.
- Svensson, Torsten - Teorell, Jan, 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber AB.
- The Steadman Group, 2006. "Using multi-party democracy in Kenya: Public attitudes, civic awareness, and participation." 3 januari 2010.
- Utrikespolitiska institutet, 2009. "Africa - Kenya." <http://www.landguiden.se/>. 2 november 2009.

